

mentis vires et facultates. Transfert autem is proprie patrum terminos, qui religionis metas et terminos pietatis transmutat in heresim, aut superstitionem, aut impietatem. »

Hinc Calixtus Papa, ut habetur 9, *Quaest. II*, cap. 1: « Nullus, inquit, alterius terminos usurpet, nec alterius parochianum iudicare vel ordinare presumat: quia talis iudicatio, vel ordinatio aut excommunicatio, vel damnatio nec rata erit, nec vires ullas habebit; unde et Dominus loquitur: Non transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. » Hæc enim generalis est gnoie; unde ad quoslibet terminos tam jurisdictionis, quam possessionis, Religionis, ordinationis, etc., aptari potest.

S. Hieronymus in *Osee* cap. v, 10: « Transierunt, inquit, principes terminos, quos posuerunt patres eorum, quando immutant in mendacio veritatem, et aliud prædicant quam ab Apostolis acceperunt. » Qua de re vide egregie ratiocinantem Vincentium Lirinensem in aureo contra profanas heresum novitates libello. Hoc est quod Iudeos culpans intonat Deus, *Osee* v, 10: « Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum. » Vide ibi dicta.

Denique hæc gnomen intorqueas in eos qui Evangelio, Religionis, Regulis a Patribus sancitis aliqua quasi perfectiora addere volunt, quasi illi soli plus ceteris videant et sapiant, quæ tacita est arrogantia. Quocirca S. Benedictus prudenter Regulis suis quipiam addi vetuit. Esto enim unus quid perfectius quam regula jubet, committit et agere queat, tamen id non expendit toti communitati, Ordini aut collegio imponere. Præclare S. Gregorius Nazianzenus: « Noli, inquit, esse legalior, nec regula æquior, nec mandato sublimior. » Melius est ut traditioni patrum et legi te conformes, regula dirigaris, teque præcepto commodes, quæ te docet Evangelium, nec adinvenias regulas et leges novas, quæ te ab antiquis et veris retrahant, prætextu illo ut magis in eis emineas.

20. VIDISTI VIRUM VELOCEM IN OPERE SUO? CORAM REGIBUS STABIT, NEC ERIT ANTE IGNOBILES. — Pro velocem hebraice est *מָהֵר* mahir, id est festinum, expeditum, strenuum, celerem, industrium. Pro stabit et erit, hebraice est *יָסַד* yisatse, id est statuet se, sistet se, estque tam activum quam passivum, et significat actionem ab agente in seipsum reflexam; quasi dicas: Sistetur et sistet seipsum. Pro ignobiles hebraice est *חַשְׁחִימִים* chaschim, id est tenebrosi, ut veritit Theodotus; tenebrosi autem vocantur luridi, squalidi, viles, pauperes, ignavi, per catachresin. Hebræa ergo sic habent: Vidisti virum celerem in opere suo, ad faciem regum sistetur, vel sistet se, non sistet se ad facies tenebrosorum; Septuaginta, virum perspicacem, suisque in operibus argutum et expeditum regibus assistere oportet; viris autem sequibus et ignavis nequaquam. Ita veritit Interpres *Catenæ Græcorum*.

Est laus industriæ et velocitatis, q. d. Vir industrius, strenuus et velox est magnanimus, et ad res magnas expeditus; quare magnanimitas et regibus insinuat se, ut illis ad res magnas, præsertim in reipublica gubernatione obsequatur et subserviat: nec sese alijciat ad personis viles, ut res viles et exiles tractet. Quare vicissim hæc ejus industria et strenuitas placebit regibus, ut optent ambientque eum sibi assistere, eumque ad res magnas admoveant, et ad magnas dignitates prefecturasque promoveant. Ita R. Levi: Significat, inquit, a sedulitate solertem ad dignitates evehctum iri, et egestatem rerumque tenuitatem evasorum, juxta tritum illud: « Sex annis famas cuncta occupat, nec ad ostium artificis peringit. » Stare enim coram rege, vel regi assistere, Hebræis idem est quod regi esse in præfio, in deliciis, regi esse familiarem, eique in aula ministrare, a rege evehcti ad ampla et regalia officia, cum rege regere regnum. Assistentes ergo regi vocantur regis intimi et consiliarii. Sic III *Reg. xii*, 6: « Init consilium rex Roboam cum senioribus qui assistebant coram Salomone patre ejus. » Sic septem duces erant, « qui ex more regio semper ei (regi Assuero) aderant, et illorum faciebat cuncta consilio, *Esther* i, vers. 13. Sic septem angeli primarii dicuntur assistere Deo, *Tobie* xii, 13; *Zachar. iii*, 9, et alibi. Rursum assistere regi dicuntur prefecti stationarii, qui quasi proreges suo quisque loco consistunt, et provincias pro rege gubernant. Sic Azarias, filius Nathan, dicitur fuisse super eos qui assistebant regi Salomoni, id est principum præpositus, III *Reg. iv*, 5. Vide nostrum Pinedam, lib. V *De Rebus Salomonis*, cap. xiii, num. 8.

Moraliter, docet hic Salomon reges et principes debere seligere viros industrios et strenuos, ut eos officiis publicis præfiant: qui enim in rege re privata, uti familia, strenuus est, hic pariter strenuus erit in regimine publico: uti docet Christus, *Lucæ* xix, 17: « Euge, inquit, bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates; » et cap. xvi, 10: « Qui fidelis est in minimo, et in majori fidelis est; » et Paulus, I *Timoth. iii*, 5, jubet eligi Episcopum « suæ domui bene præpositum. » Causam subdit: « Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesie Dei diligentiam habebit? » Quin et Aristoteles, lib. I *Polit.*, cap. 1, docet ex bonis economis fieri, ideoque deligendos esse bonos politicos. Quare reges non sinant tales delitescere inter ignobiles, id est inter privatos, sed ad nobilitatem et publicam reipublicæ officia admoveant. Sic M. Agrippa rebus gerendis admotus fuit a Cesare Augusto, quia, ut ait Velleius: « Vir fuit labore, vigilia, periculo invidius, et per omnia extra dilationes positus, consultiisque facti conjungens. » Ubi nota: Celeritas hæc laudanda est non tam in consilio, quam in consilii executione. Nam, ut ait Aristoteles, VI *Ethic. ix*: « Celeriter deliberata

peragenda sunt, deliberandum autem tarde. » Scitum est illud Taciti, lib. I *Hist.*, scelera impetu, bona consilia mora vellesere; » et illud Livii, lib. XXXV: « Consilia callida et audacia prima specie læta sunt, tractata dura, eventu tristia; » et lib. XXII: « Omnia non prosperanti clara certa sunt; festinatio improvida est et cæca; » et lib. XXXI: « Nihil magis discrimini consilii tam inimicum quam celeritas. » Velocitas tamen ingenii in inveniendis consiliis, præsertim in rebus et periculis subitiss, quæ moram non patiuntur, laudanda est.

Mystice Auctor *Catenæ Græcæ*: « Qui ad rerum, ait, quæ existunt comprehensionem ingenium nactus est perspicax, ille humanarum materiaque concretarum rerum consideratione missa, in Prophetarum et Apostolorum oraculis, tum in Christi Salvatoris mysteriis et dogmatis sese occupare debet; » et Beda: « Quemcumque, inquit, velocem videris in opere suo, vel in opere bono, quod erit ei faciendum, strenuum atque sollicitum, scito hunc in die novissimi examinis coram Apostolis, qui cum Christo mundum judicantes seditur, esse staturum, quia videlicet eorum iussa servaverit, neque in parte ignobilium doctorum, quorum cavere fecit errorem. Id est ad sinistram iudicis esse ponendum. »

Tropologicæ, discere quam velocitas sit efflicax ad res magnas rite conficiendas, si maturo consilio dirigatur. Hinc David laudat Saulum et Jonatham defunctos, quod fuerint « aequalis velociores, leonibus fortiores. » II *Reg. cap. i*, 23. Asael a rege Davide fuit accessus inter triginta suos triarios et fortissimos heroes, quia « velocissimus fuit quasi unus de capreis, » II *Reg. cap. ii*, 18; Isaias, cap. xviii, 2: « Ille, inquit, angeli veloces ad gentem convulsam. » Ecclesiasticus cap. xxxi, vers. 27: « In omnibus, inquit, operibus tuis esto velox, et omnis infirmitas non occurret tibi. » dicta.

Velocitas enim rem cito conficit, æque ac fortiter; facit enim ut res existat antequam ab oculis sentiat, et impediti possit. Rursum velox multa magnaque expedit; reges autem multa magnaque expediunt necesse est: quare velocibus, non tardis lentivise utantur oportet.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetenda divitias, nec cibi invidiorum: non vexandi pupilli: castigandus puer: querenda sapientia: fugiendi peccatores et gula dediti: honorandi parentes: fugienda meretricia et ebrietatis.

1. Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam: 2. et statue cultum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam. 3. Ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii. 4. Noli laborare ut diteris; sed prudentiæ tuæ pone modum. 5. Ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere: quia facient tibi pennas quasi aquilæ, et volabunt in cælum. 6. Ne comedas cum homine invidio, et ne desideres cibos ejus. 7. Quoniam in similitudinem arioli et conjectoris, æstimat quod ignorat. Comede et bibe, dicit tibi: et mens ejus non est tecum. 8. Cibos, quos comederas, evomes: et perdes pulchros sermones tuos. 9. In auribus insipientium ne loquaris, quia despicient doctrinam eloquii tui. 10. Ne attingas parvulorum terminos: et agrum pupillorum ne introeas. 11. Propinquus enim illorum fortis est: et ipse iudicabit contra te causam illorum. 12. Ingredietur ad doctrinam cor tuum, et aures tuæ ad verba scientiæ. 13. Noli subtrahere a puero disciplinam: si enim percuiseris eum virga, non morietur. 14. Tu virga percuties eum: et animam ejus de inferno liberabis. 15. Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum. 16. Et exsultabit renes mei, cum locuta fuerit rectum labia tua. 17. Non æmuletur cor tuum peccatores; sed in timore Domini esto tota die. 18. Quia habebis spem in novissimo, et præstolatio tua non auferetur. 19. Audi, fili mi, et esto sapiens, et dirige in via animum tuum. 20. Noli esse in convivio potatorum, nec in comessionibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt. 21. Quia vacantes potibus, et dantes symbala consumuntur, et vestietur pannis dormitatio. 22. Audi

patrem tuum, qui genuit te : et ne contemnas eam senuerit mater tua. 23. Veritatem eme, et noli vendere sapientiam, et doctrinam, et intelligentiam. 24. Exsultat gaudio pater justus: qui sapientem genuit, lætabitur in eo. 25. Gaudeat pater tuus, et mater tua, et exsulet quæ genuit te. 26. Præbe, fili mi, cor tuum mihi : et oculi tui vias meas custodiant. 27. Fovea enim profunda est meretrix : et puteus angustus, aliena. 28. Insiaditur in via quasi astro, et quos incautos viderit, interficiet. 29. Cui vae? cuius patri vae? cui rixæ? cui foveæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? 30. Nonne his, qui commorantur in vino, et student cafeteria epotandis? 31. Ne intuearis vinum quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus; ingreditur blande, 32. sed in novissimo mordebit ut coluber, et sicut regulus venena diffundet. 33. Oculi tui videbunt extraneas, et cor tuum loquetur perversa. 34. Et eris sicut dormiens in medio mari, et quasi sopitus gubernator amisso clavo : 35. et dices : Verberaverunt me, sed non dolui : traxerunt me, et ego non sensi : quando evigilabo, et rursus vina reperiam?

1 et 2. Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam : et statue cultum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam. — Hebraice, si es dominus animæ, vel vir animæ. Quod secundo, Vatablus exponit, q. d. Si animæ, id est gulæ et concupiscentiæ, es obnoxius. Unde vertit, si tu gula tuæ indulgere voles, gutturi tuo cultum intentabis, id est, te mortis necive periculo exponens. Aut, ut Baynus, q. d. Si gulæ indulseris, tantum tibi creabis periculum, ac si cultum in guttur tuum immiseres, teque sauciores et interimeres. Unde Syrus vertit, ne imponas cultum in os tuum, si es vir animatus (id est animalis, indulgens carni) quantum panis ejus panis est mendacii. Pro cultum hebraice est פֶּסֶל sakhin, quod Vatablus et alii vertunt, spinas; et cullælli instar spinarum sunt acuti. Syrus contrarie vertit, ne ponas cultum in ore tuo, sed eodem sensu, q. d. Noli indulgere gulae, ne indulgendo, illa quasi cultro te interimas, teque in mortis periculum conjicias; Septuaginta, si sederis cenare ad mensam potentis, vel dynastæ, magna attentione considera quomodi ferula tibi sint apposita; injice in illa manum, sed ita ut certo statum te quoque ejusmodi præparare debere. Ita Auctor Cafena Græcor. Jam

Primo, S. Ambrosius, lib. I. Q. cap. XXXI et XXXII, et Casstianus, Collat. II, cap. 1, hanc gnomen explicant de gratularum actione, q. d. Cum laute tractaris a principe, cogita quomodo ei gratias agas vel verbis, vel obsequiis, vel reddendo par pari, ut simili splendida cœna eum excipias. Unde Septuaginta addunt, et injice manum tuam, sciens quoniam talia te oportet præparare. Alius ergo, inquit S. Ambrosius, fructum accepti beneficii, ut aurum auro, argentum argento rependit; alius laborem, alius, haud scio an etiam locupletius, solum restituit affectum. Quid enim si reddendi nulla facultas suppedit? In beneficio reddendo plus animus quam census operatur, magisque præparanda benevolentia, quam pos-

sibilitas referendi muneris. Gratia enim in eo ipso quod habetur, refertur.

Illic Ecclesiasticus, cap. XIII, vers. 2 et seq., monet cavenda esse pauperi convivium et consortia divitum, velut onerosa illi nimis et sumptuosa : « Pondus, ait, super se tollet, qui honestiori (id est ditiori) se communicat; et ditiori te ne socius fueris; » et vers. 6 : « Si habes; convivet tecum, et evacuaabit te, et ipse non dolebit super te; » et vers. 8 : « Et confundet te in cibis suis, donec te exanimat his et ter, et in novissimo deridebit. »

Secundo, R. Levi : Cibis hic, inquit, est sapientia, qua vescitur pars in homine imperium obtinens, id est intelligens facultas. Cum ergo animo sedato consideris ad sapientiam adipiscendam, continget tibi ut ea intelligas que sub aspectum cadunt; si tamen in potestate habeas animam tuam, ut vescaris illius cibis, hoc est, si imperium oblinebis in cupiditatem, que menti dominatur. « Et statue, » q. d. Spinas potius in gutture tuo ponas, et in ea parte que cibum deglutimus, a quibus eneceris, q. d. Præstat enecari quam obedire gulae, aut præstat enecari quam obsequi. Verum clarum est hunc sensum non esse litteralem, sed mysticum.

Tertio, R. Salomon, q. d. Dum cenas cum principe, diligenter attende ut intelligas quisnam sis sit erga te, an avarus, an splendidus; quod si illum avarum videris, ne re quæquam illius vescaris.

Quarto, argute noster Salazar, per ea que apposita sunt accipit non cibos, sed mentales questiones, problemata, enigmata, que olim a sapientibus sibi invicem in convivio proponebantur. Itaque sensus est, inquit, totum mentis conatum atque vim ære, ut gryphos atque problemata tibi inter epulas obiecta valdeas. « Statue gladium in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam. » Primo, q. d. Tunc cum ad hunc modum problematis faciendis inter convivas colligitur aut pugnatur, si tui compos ea,

et videlicet mens tibi libera et constans fuerit, vinique injurias non sensisti; linguam ad respondendum exacte et elima, ut excindas enigmata et problematum tibi propositorum nodos.

Addunt Septuaginta, et injice manum tuam, sciens quod talia te oportet præparare, id est, belliciter ferociter sobrie ac frugaliter sic frugere, illud sciens, opus tibi esse; ut similes etiam parabolas gryphosque ad percipiendum expeditas.

Quinto, et genuine : Salomon hic docet pericula imminencia convivis principum, nisi sobrie, sapienter et circumspice in iis se gerant; quod ac faciant eos hic admonet, q. d. Cum accubueris mense principis, velut ejus conviva, mentem collige, et diligenter solerterque adverte ea que tibi proponuntur, puta epulas, item actiones, studia, intentiones, et quæcumque in convivio a domino vel principe excedenda sunt; adverte, inquam, ne deliciae et vina te seducant, et in nimiam hilaritatem vel ebrietatem quasi mente mota transferant; unde fiet ut arcana tua vel aliena palfacias, aut in dicta vel facta improvia, injuriosa, noxia vel suspecta erumpas, qua tibi vel aliis periculum honorum, famæ aut vitæ creent, quia « in vino est veritas, » III Esdræ III, 10 et 18; ergo « statue cultum in gutture tuo, » id est refræna gulam tuam, et ex ea consequentem prurium loquendi, per constans ac firmam propositum servandi sobrietatem et silentium, perinde ac si cultum gutturi interius immitteres, vel exterius apponeres et aprimeres. Est catachresis, q. d. Ne laxas gulæ et concupiscentiæ habenas; status enim est immisso vel admissio gutturi cultello gulam faucesque sibi præcludere, quam hilariter comedendo, bibendo et garridendo in periculum vel indignationem principum incurrare, ut ait Horatius, De Arte poetica :

Dicuntur reges multis urgere culullis,
Et torquere mero, quos perspexisse loquuntur.

Et Theognis :

« Vim mihi facit vinum, animique non sum amplius compos mei. » Hoc enim tormentum meri, si ve vini, valentius est tormento equulei; ex corde enim sobrii omnia secreta elicit in os bibentis et temulentis, ut omnia pandat et prodatur. « Si tamen habes in potestate animam tuam, » q. d. Pones cultum continentie et mortificationis in gutture tuo, si quidem dominus es animæ tuæ, id est appetitus tui, ut um regere, moderari et refranare valeas; si enim id nequeas, nullus cultus tibi fauces occludet. Audi Plinium, lib. XIV, cap. ultimum : « Tunc (cum vinum solverit rigorem vigoremque mentis) animi secreta proferuntur; alii testamenta sua nuncupant, alii mortifera loquuntur, redituraque per jugulum voces non continent, quam multis ita preemptis; rudoque veritas jam attributa vino est. » Optime omnium D. Ambrosius : « Perique etiam vino utuntur ut equuleo, et quibus tormenta non eliciunt vocem proditiōnis, eos

tentant bibendo, ut patrie statum, salutem et vinum, defensionis sua prodant consilia; virtus enim plerumque vincit dolorem, fidem autem potus excludit. Cognovi plerosque fideiulis exulceratos nomen suum negasse. Quis inter cyathos textit, quod latere cupiebat? » Cultus ergo abstinentiæ hic adhibendus est, æque ac silentii. Nam, ut ait S. Basilus in Regulis fastus explicatis, Reg. 13 : « Silentium est quoddam velut gymnasium bene loquendi. »

Hunc esse genitium hujus loci sensum, patet tum ex ipsis sententiæ verbis, tum ex eo quod sequitur : « Ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii. » Ex quibus liquet de cibo et gula hic agi, q. d. Noli inhiare ejus cibis, esto oppiparis et delicatis, quia mendaces est, esse fallaces sunt, ut te in ruinam trahant. Ita Lyranus, Hugo, Dionysius, Baynus, Jansenius, Vatablus, et alii passim. Accedit et Cajetanus, nisi quod « statue cultum in gutture tuo » sic exponat, q. d. Si vis intelligere quæ ante faciem tibi proponuntur, ponas multitudinem cultorum circa guttur tuum, id est, cogitabis et considerabis te tanquam positum sub multitudinem gladiorum imminendum gutturi tuo, ut hæc consideratione intelligas si es herus animæ tuæ, id est, quod tu non es herus vite tuæ, cum inter tot gladios verseris, ne proinde caute te geras tibi que consulas : « enim si subinde Hebrais est negativum, idemque valet quod non (1). »

Rem expliat exemplum Dionysii tyranni Syracusanorum, quem cum Damocles beatum predicaret, jussit eum Dionysius collocari, inquit Cicero V Tuscul. v, in aureo lecto strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacisque complures ornati argento aruque celato; tum ad mensam eximia forma pueros delectos jussit consistere, eosque ad nutum illius intuentes diligenter ministrare; aderant unguenta, coronæ; incedebantur odores; mense conquistissimis epulis exstruebantur : fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium a lacuari seta equina appensum demitti jussit, ut impenderet illius beati cervicibus, itaque nec pulchros illos administratores aspicebat, nec plenum aris argentum, nec manum porrigebat in mensam, jam ipse delucebant coronæ : den que exorari tyrannum, ut abire liceret, quod jam beatus nollet esse. »

Quocirca Ptolomæus principis astronomicum,

(1) Responderis, consideratione considerari, probe considera, cum qui est ante faciem tuam, cum vero verseris, et cave ne inter geniales equulis tibi vertentem excidat, quo vel princeps offendatur, vel quod ab aliis perniciem tuam possit converteri. Pone cultum ad guttur tuum, si predictis appetitu tu sis, i. e. si te incitari appetitis ad cibos immudice capiendos, cohue gulam tuam veluti cultro et admo. Minus recte Ewaldus, cultum admoventibus gutturi tuo, i. e. in vite discrimine te inter, et acutis fueris.

ut habetur in *Prefatione Almagesti*, invitatus a rege ad prandium, sese excusavit dicens, « Regibus contingere quod contingit considerantibus picturas, quae cum a longe videntur, placent, propinque vero non dulcescunt. »

Tropologicæ, mensa hæc est Ecclesia, in qua Martyrum, Confessorum, Virginum fortia et heroica virtutum exempla nobis ad imitandum proponuntur. Unde S. Gregorius, lib. IV in I *Reg.* cap. IX, tropologicæ explicans illud: *Tuli ergo vocis armum, et posuit ante Saul*, quem Samuel in regem jussu Dei unguere designabat: « Armum, ait, manducare est, quod exterius de forti actione præcipitur, propositum in mente recondere: quasi enim armum ante se ponere, et manducare electo cuique suadebat, qui dicebat: Si sederis ad mensam potentis, sapienter attende quæ apponuntur tibi, quia similia oportet te preparare. In mensa quippe potentis virtutem armi designavit; et dum dixit: Sapienter attende quæ apponuntur tibi, armum ante se eum, cui dixit, ponere docuit; sed manducare eum debere insinuat, quia dixit: Similia oportet te preparare; similia enim preparando manducabimus, quia dum fortia quæ audimus, proponimus agere, velut comedentes in cordis ventre reponimus cibos vite. » *

Symbolicæ, mensa hæc est sapientiæ, id est S. Scripturæ et legis divinæ. Ita S. Ambrosius, lib. I *Offic.* cap. XXXI: « Cum sederis, inquit, ad illam mensam potentis, intellige quis sit iste potentis; et in paradiso delectationis positus, atque in convivio sapientiæ collocatus, considera quæ apponuntur tibi. Scriptura divina convivium sapientiæ est, singuli libri singula sunt fercula: intellige prius quæ habeantur in ferculis dapæ, et tunc mito manum ut ea quæ legis, vel quæ accipis a Domino Deo tuo, operibus exsequaris; et collatam in te gratiam officii representes, ut Petrus et Paulus, qui evangelizando vicem quamdam largitori muneris reddiderunt, ut possint singuli dicere: Gratia autem Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me egena non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi. » Et fusius pleniusque, cap. XXXI: « Itaque et illud convivium in Proverbiis non de cibis, sed de operibus est bonis; quo enim melius eputantur animi quam bonis factis? aut quid aliud tam facile potest iustorum explere mentes, quam boni operis conscientia? qui autem jueundior cibis, quam facere voluntatem Dei? quem cibum sibi solum Dominus abundare memorabat, sicut scriptum est in Evangelio: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei qui est in cælo. Hoc cibo delectatur, de quo ait Propheta: Delectare in Domino. Hoc cibo delectantur, qui superiores delectationes mirabili ingenio comprehenderunt; qui possunt scire qualis sit illa munia et intelligibilis mensa delectatio. Edamus ergo panem sapientiæ, et saturemur verbo Dei; quia non in solo pane,*

sed in omni verbo Dei vita est hominis facti ad imaginem Dei. »

Accedit Auctor *Catena Græcorum*: Si numero singulari, inquit, *dynastes* legatur, ut quidam legunt, per *dynastam* aut principem Christum accipit; sin autem plurali *dynastarum*, per *dynastas* virosve principes designatos æstima Moysen, ceterosque Prophetas. Per *mensam* porro et fercula, salutarem Christi servatoris doctrinam, æternæque vite præmia; per accubitum autem ad mensam, quemvis fidelem doctorem, facta honesta dictaque salubria animo identidem versantem, nec non divina Christi Domini documenta fideliter tradentem; per manum tandem ad escas propositas applicationem, a bonis operibus exordium faciendum, ipsaque adeo res, non verbis tantum, veros nos Christi imitatores esse, palam ostendendum significatur: qui enim hanc viam non ingrediuntur, sed ad fluxa vite hujus commoda sese convertunt, frustra æterna illa bona præstolantur, quandoquidem nunquam illa consequentur. Per mensam *dynastarum* Prophetarum oracula designat. « Et injice manum tuam, » quasi dicat: Ne in sola historia pedem figas, verum secundum illam ejusque notitiam virtutibus incumbas oportet, quo hine animam tuam purtras. Hæc Auctor.

Allegoricæ, per mensam hanc accipit Incarnationem Verbi, totamque Christi in carne economiam et vitam. S. Bernardus (vel quisquis est auctor: stylus enim arguit non esse S. Bernardi), *serm. 2 in Cæna Domini*, in hæc Salomonis sententiam, cuius initium est: « Sedit ad mensam divitis, » *Primum*, ait, mensæ hujus ferculum est Christi obedientia; *secundum*, paupertas; *tertium* mors Christi reverenda. « Tu itaque qui sedes ad mensam divitis (Christi), ferculis quæ præmissimus appositis te ipsum subjiciens et humilians, incarnationis Dominicæ sacramento non negligenter, sed diligenter attende quæ apponuntur tibi; attende, inquam, ut discas in referendo gratiam non esse tardus aut seguis, ut discas ad singula dona agere gratias: attende, inquam, ut nulla Dei munera debita gratiarum actione frustrentur, non grandia, non mediocria, non modica. » Et post nonnulla: « Sed quid illud, quod terribile videatur? hoc est: quoniam talia te oportet preparare. Nota, quoniam compatiendo, commiserando et conselpiando te ipsum, et cætera; dignum est enim, et tibi multum expedit compati, commori, conselpiri passo, mortuo et sepulto: ad hoc enim facta sunt hujusmodi, ut his omnibus configuretur et conformetur vita Christiani; qui enim tanquam membrum Christi dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare; nam propter crucem ejus dictum est: Qui sunt Christi Jesu, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis; propter sepulturam dictum est: Consepulsi sumus cum Christo, » etc. Vide sequentia, ubi hujus mensæ

Mensa
Incarnati
Verbi
Christi

fercula recenset omnes actiones et passiones Christi, quæ nobis imitandæ et moribus exprimendæ proponuntur.

Rursum, magis apposite et presse S. Augustinus, tractat. 47 et 48 in *Joan.*, per mensam hanc accipit Eucharistiam: « Quæ mensa est potentis, ait, nisi unde sumitur corpus et sanguis ejus qui animam suam posuit pro nobis? et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? et quid est considerare et intelligere quæ apponuntur tibi, nisi digne tantam gratiam cogitare? et quid est sic mittere manum, ut scias, quia talia te oportet preparare, nisi quod jam dixi: quia sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere? Sic enim ait etiam Apostolus Petrus: Christus pro nobis passus est relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Hoc est talia preparare; hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt, quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in convivio, quo et ipsi saturati sunt, ad mensam Domini accedimus, oportet, ut quemadmodum ipsi, et nos talia preparemus. » Subdit deinde S. Augustinus: « Neque hoc ita dictum est, quasi propterea Domino Christo pares esse possimus, si pro illo usque ad sanguinem martyrium duxerimus. Ille se nobis palmitibus præbuit vitæ, nos habere præter illum non possumus vitam. Imitari qui potuit morientem, non autem potuit redimentem, » etc. Id probat ex sententiâ Salomonis sententia, juxta Septuaginta: « Quod si avidior es, noli concupiscere cibos ejus: satius est enim ut nihil inde sumas, quam tibi plussquam oportet assumes: hæc enim, inquit, vitam habet non fallacem, hoc est hypocrisim. Dicendo enim se sine peccato esse, justum non potest exhibere, sed fingere, ideo dictum est; hæc enim habent vitam fallacem. Unus est solus, qui et carnem hominis habere, et peccatum potuit non habere. Merito quod sequitur nobis præcipitur, ac tali verbo atque proverbio humana infirmitas convenitur, eique dicitur: Noli extendere te, cum sis pauper, contra divitem. Dives enim qui nec hæreditario, nec proprio unquam debito obnoxius, et ipse justus est, et alios justificat Christus. Noli contra eum te extendere, in tantum pauper, ut remissionis peccatorum appareas quotidianus in oratione mendicus. »

Accedit S. Chrysostomus, homil. in *Psal.* xxii et cxi: « De mensa illa, ait, mæbriati sunt, de qua dictum est: Accedens ad mensam potentis, considera ea quæ apponuntur tibi, sciens quod talia te oportet preparare. Quid est talia te oportet preparare, nisi corpus et sanguinem quod accipis? Nam et illi Apostoli de ipso calice mæbriati erant, de quibus dicebatur: Hi ebrii sunt musto, cum esset hora diei tertia. Sed quam præciter est iste calix? videte quanta est claritas ex passionibus Apostolorum et Martyrum, » etc. Probat S. Chrysostomus ex illo *Psal.* cxi: « Pa-

rasti in conspectu meo mensam ad ersus eos qui tribulant me: qui dicitur tribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, » *g. d.* Calicem patientiæ et martyrii illi qui pro me passus est retribuam, reddam sanguinem sanguini, vitam vite. Præclare enim S. Hieronymus, *epist.* 22: « Hæc est sola, ait, retributio, cum sanguis sanguine compensatur, et redempti cruce Christi pro redemptore libenter occumbimus. »

Porro si singula verba expendas, et Eucharistiæ applices, miram in eis vim reperies. *Primum* enim ait: « Quando sederis ut comedas cum principe, » puta cum Christo, *g. d.* In Eucharistia est convivium Christi, in quo communicans quasi conviva cum Christo epulatur: tum quia Christus per sacerdotem, quasi sui vicarium, seipsum in Eucharistia immolat et manducat; tum quia sicut communicans comedit Christum, sic vicissim ab eo comeditur et incorporatur, ut ait S. Bernardus. Audi S. Thomam, Opuscul. LVIII *De Sacramento altaris*, cap. xx: « Tertio circa hunc modum consideranda est ratio remanufactationis digne manducationis, de qua remanufactatione dicitur, quod tales manducant et manducantur; et hujus ratio est, quia dum corpus Domini digne a fidelibus manducatur, non ipsum ut alii cibi in manducantem convertitur, sed e converso illum vere manducans in illud spiritualiter mutatur; nam manducantem te Dominus sui corporis membrum facit, » etc. Quod triplici deinde similitudine confirmat.

Secundo ait: « Attende diligenter quæ apposta sunt ante faciem tuam, » hebraice est, *intelligendo intellige, et perspicere, g. d.* In Eucharistia visus et gustus judicant species panis tibi exhiberi; et intellectus fide illustratus intelligit, perspicit et credit, non panem, sed ipsum Christi corpus sub specie panis tibi apponi: attende ergo, et dic cum Hebræis manna e celo ingerere cementibus, *manu*, id est, quid hoc ut mihi Christus totum se, id est totam humanitatem suam cum deitate manducandum proponat? In Eucharistia enim summa requiritur consideratio, ut tanti epuli cibique dignitatem et pretium æstimes, revereris, colas et adores, uti par est.

Tertio, ait: « Pone cultrum in gutture tuo, » quasi dicat: Adhibe cultrum discretionis et fidei, quo cibum hunc divinum a communi dijudicet et separet: « Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non judicans corpus Domini, » *1 Cor.* xi, 29, *g. d.* Indigne manducans Christum quasi gladium in gutture suo ponit, quo Christum per guttur transirent, quantum est ex se, confodit et occidit: reus enim est corporis Domini, id est, deo graviter peccat, ac si Christum ipsum perimeret, uti peremerunt Judæi. Rursum, statim gladium continentie in gutture, ne post communionem te effundas in epulis, nugas, risus, turpiliorum

detractio, etc.; sed mentem intro colligas, et cum Christo tuo colloquaris, eoque fruaris. De-
nique scito post communionem utendum tibi as-
sidue cultro mortificationis, ad resuscandam pas-
siones et vitia, quae Christo displicent, ut illi te
immoles, commoriaris et crucifigas. Unde Hugo:
« Statue, ait, cultrum in gutture tuo, ut jugu-
letur scilicet vetus homo in te, ac novus, id est
Christus, vivat. » Ex Cajetani sententia sic expo-
nas, q. 7. Cogita fulgentes cultros et gladios an-
gelorum altari assistentium, tanquam Christi mi-
litem et satellitem, capiti tuo imminere, in illud
que vibrari, si irreverenter, oscitanter, vel in-
digne tanta Sacramenta traetes. Si sacerdoti con-
secranti ihunc cultrum adaptare velis, sic con-
cinnas, q. d. Tu, o sacerdos, Christum immolans,
cogita te quasi cultrum gestare in gutture, dum
verba consecrationis proferes: illis enim ceu gla-
dio quasi dissecas et immolas Christum, dum vi
consecrationis, sive vi verborum, corpus Christi
ponis sub specie panis in patena, quasi separa-
tum a sanguine; sanguinem vero sub specie vini
ponis in calice, quasi separatam a corpore, ut
Christi mortem representes, esto per concomitan-
tiam naturalem, ubi est corpus Christi, ibi sit et
sanguis Christi, ac vice versa.

Quarto, « si tamen habes in potestate animam
tuam » significat cultrum discretionis, mortifi-
cationis et continentiae tam gulae quam loquelae,
etc.; non esse ejuslibet, sed ejus duntaxat, qui,
ut Hebraea habent, וְכִי־בָרִיךְ baal nephes, id
est dominus et possessor nimiae suae, ut ejus
appellari affectibusque dominetur, eosque mo-
derari, frenare et regere sciat. Rursum hoc anima
dominium et passionum quietem esse effectum
Eucharistiae; sed illa, ut requirat nostram coope-
rationem et laborem: si enim gratiae per Eucha-
ristiam date coopereremur, suppressimus vitia,
dominabimur affectibus, erimus domini et reges
animae nostrae. Ita S. Catharina Senensis ex unica
communione adepta est hoc animae suae domi-
nium; imo insistas, ut inter prospera aeque ac
adversa eodem esset vultu, neque constanti
semper et imperturbabili.

Quinto, Septuaginta addunt, sciens quantum ta-
lia te oportet preparare, q. d. In Eucharistia non
tantum manducas Christum, sed et remanducas
a Christo; ait S. Thomas; non enim mutabis me
in te, sed tu mutaberis in me, ait Christus, per
os S. Augustini: fac ergo ut teipsum iis dotibus
et moribus cordias, ut sapidum de te Christum
epulum exhibeas: « Hoc, inquit S. Augustinus,
beati Martyris fecerunt: talia enim Domino exhibe-
runt, qualia de Domini mensa perceperunt. »
Idem Christiani omnes quisque in suo statu imi-
tari debent: quisque enim status uti suam habet
erucem, sic et suum habet martyrium. Unde
S. Bernardus in *Senectutis*: « Martyrium, ait,
sine sanguine triplex est: pareitas in ubertate,
quam habuit David et Job: largitas in pauper-

tate, quam exercuit Tobias et vidua in Aegypto. » Plu-
ribus idipsum ostendi Osee xi, in fine cap. Ballo-
nem a priori elegantiter assignat S. Chrysostomus,
in *Psalm. xcv*: « Exercitatio, inquit, pietatis quod-
dam est sine sanguine martyrium, hoc est testi-
monium evidens ac professum, et quomodo?
Audi et considera: in omni tribunali quid aliud
Martyri proponitur, quam ut abraget Deum? at
dum adversus hanc propositionem decertat, mani-
festam accipit coronam martyrii. Super hos
vero sanctos qui sine sanguine passi sunt, est
utique pro iudice ac tribunali ipsa conscientia,
in quo justitiam tueri, et a Deo nunquam de-
dere Martyres facit. » Idem, hom. 3 in epist. ad
Thessalonicens., docet patientiam in morbo esse
loquum lentumque martyrium. Et S. Augustinus,
serm. 40 *De Sanctis*, sic statuit: « Non martyrium
sola effusio sanguinis, nec sola dat palmam
exusti illa flammaram: pervenit non solum
occasu, sed etiam contemptu carnis ad coronam.
Absque injuria Sanctorum in persecutionibus de-
fincorum, dicere licet, carnem afflixisse, libi-
dinem superasse, avaritiae restitisse, de mundo
triumphasse, pars magna martyrii est. »

Porro Christus in hoc Eucharistiae convivio,
decem miracula nobis exhibet: similia nos illi
per gratiam suam preparare oportet. Primum est
transsubstantiatio, qua panis et vini substantia,
solis accidentibus remanentibus, vi consecratio-
nis transsubstantiatur et convertitur in substan-
tiam corporis et sanguinis Christi. Pari modo pec-
cator jam ponens in hoc convivio se quasi
transsubstantiatur oportet, ut qui antea fuit carna-
lis, fiat spiritalis; qui fuit superbus, gulosus,
luxuriosus, invidus, iracundus, vi corporis Chri-
sti fiat humilis, sobrius, castus, liberalis, man-
suetus, juxta illud *Ephes. cap. iv, 23*: « Induite
novum hominem, qui secundum Deum creatus
est in justitia et sanctitate veritatis. » Induite, in-
quam, Christum, immo transsubstantiamini in
Christum, ut dicitis cum Paulo: « Vivo autem
jam non ego, vivit vero in me Christus, » *Galat. ii, 20*. Sic species externa hominis crit eadem qua
prius, sed interior homo mutabitur, eritque alius,
puta transformatus in Christum, ut quicumque
Christianus a talem videbit, Christum se videre
putet: Christianus enim deus esse imago Christi,
et quasi alter Christus, ait Nyssenus, tract. *Quid
sibi velit nomen Christiani*. Unde infert: « Christiani-
smus est imitatio divinae naturae, » puta imi-
tatio similitudinis Dei, in qua creatus est Adam,
juxta illud *Genes. i*: « Fecit Deus hominem secun-
dum imaginem et similitudinem suam; » et Chri-
stianismi professio est, ut homo reducat ad pris-
tinae et antiquam felicitatem, scilicet ut redu-
catur ad pristinam Dei similitudinem, ad quam
primitus creatus est: in hac enim primava
creatione, et Dei similitudine consistit ejus felici-
tas.

Secundum est, quod cum corpore et sanguine
Christi in Eucharistia, per concomitantiam po-
natur quoque ejus anima cum tota sua sanctitate,
cum visione et amore beatifico, atque cum om-
nibus suis ornamentis et dotibus naturalibus et
supernaturalibus. Rursum, quod ponatur unio
hypostatice, ipsaque hypostasis Verbi cum tota
sua delate, et omnibus perfectionibus suis di-
vinis. Haec omnia ecce Christus in Eucharistia nobis
proponit, haec omnia manducamus cum Eucha-
ristiam sumimus. Simili modo nos non tantum
corpore, sed et animam ejusque potentias,
intellectum, voluntatem et memoriam, item sensus
interiores et exteriores, omnesque viros, cog-
itationes, intentiones, actiones et operationes
Christo offerre et consecrare debemus, ut tota
ferantur et dirigantur in Christum, ejusque amo-
rem, honorem et laudem; nec aliud quid extrin-
secus spectare, non plausum, non delicias, non
opes, non honores.

Tertium, quod Christus hic se summe humi-
liet: cum enim sit immensus, totum se claudit in
parvula hostia, imo in quoli et hostiae puncto.
Disce humiliter a Christo, o conviva Christi! In-
dignum enim est ut ubi se humiliat Deus, tibi su-
perbiat homo, ait S. Bernardus. Rursum, Christum
se in hoc Sacramento abscondit, ita abscondit tuas
virtutes et dotes, ut soli Deo cupias patere et
placere. Insuper Christus in nullis Ecclesiis, praesertim
in pagis et locis desertis, lateat absconditus,
desertus et incognitus, ita ut multis diebus,
et forte mensibus lateat solus, nec ab ullo visite-
tur, quin et aeris corruptioni, mucori et sordibus
exponatur, praesertim ubi negligentes et irreligi-
osi sunt sacerdotes: ita et tu disce latere et to-
lerare, si cum S. Alexio negligaris, vilipendaris,
et in angulum domus retrudaris. Christus solus
lateat, et tu vis omnibus patere, ab omnibus coli
et honorari!

Quartum est: Christus in Eucharistia est totus
in tota hostia, et totus in qualibet hostiae parte:
ita et tu totum te trade Christo in tota vita, et totum
in qualibet vite parte, hora et actione. « Nam,
ut ait S. Bonaventura, Dominus indivisum et iule-
gram corpus suum obtulit, male ergo dividit, et
vel minima mei parte illum de-frudo. » Quicum
visore est, sollicitus est que sunt mundi, quomodo
placeat uxori, et divitiis est, » ait Apostolus, I *Cor.
vii*, in Eucharistia docetur et roboratur, ut indivi-
sivum integrumque se praestet in rebus tam di-
vinis quam humanis, tam in conjugio quam in Re-
ligione. Ita enim in oratione tota mens commu-
nicantis intendit Deo, ut familiae non obliviscatur,
sed gratiam a Deo poscat illam rite adminis-
trandi: ita vicissim tota intendit familiae, ut non
nisi propter Deum, et ad Dei gloriam illam gub-
ernet. Talis erat Nonna mater S. Gregorii Nazian-
zenii, quae, ut ipse ait in ejus *Eucologio*, crebro
tamens sacram synaxim, « tota erat in domesticis,
et tota in divinis. » Hoc maxime convenit Sacra-

mentibus et Prælati: horum enim est miscere ac-
tionem contemplationi, ut toti videantur esse in
actione, et toti in contemplatione. Unde S. Grego-
rius, in parte *Pastor. cap. vii*: « Sit rector, inquit,
internorum curam in exteriorum occupatione mi-
nens, exteriorum providentiam in interiorum
occupatione non reliquens. »

Quintum, quod ex precedenti sequitur, est quod
Christus in Eucharistia sit impassibilis: esto enim
species panis gladii transfigatur, laedatur, combu-
ratur, Christi tamen corpus sub iis latens trans-
figi, laedi, comburi, imo tangi nequit: sicut si
sub iisdem lateret Angelus, transfigi, laedi et tan-
gi non posset. Imitare hanc Christi impassibilitatem.
« Christus, ait S. Thomas in Opusculo *De Impassi-
bilitate*, a nullo externo agente pati potest, non
ab igne, non ab aqua, non a gladio, etc. Tu ergo,
cum non possis esse impassibilis, esto tamen cum
quodam impassibilitate patiens, » id est, sie for-
titer patere, ut videaris esse impassibilis.

Sextum: Christus in Eucharistia est insensibilis,
tunc passivus: nullo enim sensu percipi potest,
adcoque falli et hebetari visum, auditum, olora-
tum, gustum et tactum, qui non aliud quam spe-
cies panis et vini videt, audiunt, odorantur,
gustant et tangunt; tunc active, quia, ut docet
D. Thomas, et ex eo Franciscus Suarez, II *part.
Quest. LXXVI, art. 7, disp. Lii, sect. 3*, Christus in
Eucharistia, eo quod loco non coextendatur, sed
quasi in punctum loci sit contractus, naturaliter
non potest sentire, audire, videre astantes, imo
nec seipsum: quia species visiva caeteraque sensi-
biles requirunt extensionem ad locum; eandem
requirit ipsa potentia visiva, ut operari et videre
possit. Dico naturaliter, quia supernaturaliter vi
Spiritus divini id fieri potest: Deus enim utrum-
que defectum supplere potest, vel per se intendendo
oculo Christi species visivas obiectorum, vel clo-
vando illas, ut in Christi oculo, licet in puncto
loei positum, agant et influant. Denique visiones
rerum quas habet Christus in caelo, omnino vi-
dentur eidem communicari in Eucharistia. Sicut
enim substantia Christi eodem est in Eucharistia
quae est in caelo: sic et eadem utrobique habet
accidentia, qualia sunt visiones et sensationes.
Dico a Christo tuo sensus mortificare, fierique
insensibilis, ut non nisi secundum mentem et
spiritum vivas instar Christi, Dei et Angelorum:
sensus enim trahunt ad concupiscentias, spiritus
vero ad orationem et divina; sensus ad vitia, spiritus
ad virtutes; sensus ad infernum, spiritus ad
paradisum.

Septimum: Christus reliquas dotes corporis glo-
riosi tibi propinat, puta claritatem, agilitatem,
subtilitatem: Christus enim habet corpus immor-
tale, clarum, agile et subtile: ita et tu praebe illi
corpus mentemque tuam puram per castitatem,
claram per splendorem boni exempli, agilem per
fervorem, subtilem per contemplationem.

Octavum: Christus potestatem consecrandi et

conferendi Eucharistiam non uni, non decem, non centum, sed pluribus hominum millibus, adeoque omnibus sacerdotibus, etiam impuris, adulteris, homicidis, blasphemis, schismaticis et sceleratis concessit, neque ob ullam scelerum iniquitatem admittit; voluitque hanc indignitatem pati ad nostrum commodum, ut nobis ubique et semper hoc divinum sacrificium, et aeternitatis alimentum etiam per indignos sacerdotes copiose suppliceret, neque ob eorum malitiam nos tanto bono frustraretur. Ubique ergo divinam hanc mensam ac epulum hoc caeleste mira largitate cuiuslibet instruit. Exhibe ergo vicissim tu Christo cor amplum et amore latum, ut etiam inimicos tuos ames et colas, iisque beneficia pro maleficiis, et benedictiones pro maledictis rependas. Esto enim ipsi amorem hunc non mereantur, cum tamen mereatur Christus. Christi ergo amore eos qui te non amant ama, et Christum in iis redama, Christo in iis benedicto et benefacito.

Nonum. Corpus Christi in Eucharistia est sine partium membrorumque commixtione, aut confusione: esto enim omnes simul et in eodem puncto sint, nec loco aere ambiente coextendantur, quælibet tamen retinet suum temperamentum, suam unionem, suam connexionem, suum ordinem, et omnem internam dispositionem, quæ a respectu et commensione loci non pendet. Caput enim Christi connexum est non ventri aut pedibus, sed collo, collum humeris, humeri pectori, pectus ventri, venter foribus, femora tibis, tibie pedibus: similiter et tu esto in humili parvoque verseris officio aut gradu, tamen in omnibus serva ordinem et decorem, ut discrete, prudenter et decore singula facias et obeas. Sic præclara facies: pulchritudo enim et præstantia operis non tam in ejus magnitudine et excellentia quam in ejus modo, ordine, decore et perfectione consistit. Unde Siracides, cap. xxxiii, 23: « In omnibus, inquit, operibus tuis præcelens esto. »

Decimum. Christus in Eucharistia omnes totius orbis Christiani fideles pascit, sibi unit et incorporat, eisque suum divinitatis spiritum impertit, ut jam non tam homines quam dii quidam humani, ac homines quidam divini esse videantur, idque non tantum omnem simul, sed et singulos seorsim: sicut enim ferrum ignitum viginis ligna quælibet accendit. sine caro Christi vi divinitatis sibi conjunctæ homines ignit, facitque divinos. Hæc ergo est cf. esa Christi charitas, quæ ipse velut caput nostrum, nobis singulis velut membris suis communicat suum spiritum suamque vitam, colligens omnes in unum corpus, et in unam veluti hypostasim perfectam et completam, omnesque illi 12. verum et veluti incorporavit, sicut partes alimenti conveniunt intus applicite, per meatus nature incorporantur nobis, unaque fiant hypostasis nobiscum, cum spiritus noster ad informandas et vivificandas illas se extendit. Unde

Apostolus, 1 Cor. x, 17: « Unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus. » Unus panis, quia iste panis non a comedentibus in illorum substantiam convertitur (sicut fit in pane terreno et corruptibili), sed contra potius ipsos comedentes in seipsa convertit, et unum secum efficit, suas proprietates suamque formam illis communicans. Mirum sane consilium Dei, ut nos ad se att. ah. ret, sique spiritus et vite efficeret participes, in uno nature nostre individuo unum carnem humanæ hypostaticæ, deinde hanc carnem speciebus panis et vini vestitum dat nobis in alimentum, et per illud alimentum nobis conjunctum et commixtum, spiritum et divinitatem suam ei alimento connexam in nos transfundit, ut hoc modo nos omnes sanctificet, et ad suam unitatem et vitam redigat. Nullus modus suavior, efficacior, admirabilior aut sapientior poterat excogitari.

Imitare hanc immensam Christi charitatem, ut omnes tam externos quam domesticos, tam Asianos et Indos quam Europæos, tam inimicos quam amicos, tam pauperes quam divites, omnes in Christo, imo Christo capiti unire, et in ejus viscera trajicere satagas. Ob hoc enim Christus Eucharistiam instituit, ut sibi quasi capiti omnes fideles totaque Ecclesiam velut corpus et membra realiter et substantialiter uniret et incorporaret, ut omnia in omnibus sit, vivat et agat Christus. Unde Cyrillus Hierosolymitanus, *Catechesi IV Mystagog.*: « In Eucharistia, inquit, finis concorporet et consanguinei Christi. » Et Cyrillus Alexandrinus, lib. IV in *Joan.* cap. vi: « Sicut, ait, si quis liquefactæ cere aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat necesse est: sic qui carnem et sanguinem Domini accipit, cum ipso ita conjungitur, ut Christus in ipso et ipse in Christo inveniatur. » Si hæc feceris, implebis quod hic dicit Septuaginta: « Quoniam talia oportet te preparare. »

3. NE DESIDERES DE CIBIS EJUS, IN QUO EST PANIS MENDACII. — « In quo, » id est in quibus, scilicet cibis; vel « in quo, » scilicet cibo: hic enim continetur in *quibus* cibis, sicut singulare convenit *et* plurali: est synthesis. Hebraice, *ne concupiscas escas ejus*: hæc enim obtinent vitam falsam; Auctor *Catena Græcorum*: « Plerumque enim cum mendaci vita herent conjunctæ. » Quod sic explicat, q. d. « Ne concupiscas vana et fluxa hujus vite commoda, quæ avari carnisque voluptatibus dediti, nunquam non insatiabiliter captant et concitantur. » Clare Vatablus, *ne concupiscas cupiditas ejus, cum sit esca fallax*. Hic versus coheret cum precedenti, ut patet ex pronominæ ejus, scilicet *principis*, de quo sermo præcessit, q. d. Cum assidens mensam

principis, pone cultum sobrietatis et continentie in gutture tuo, siquidem habes in potestate animam tuam. id est anime et gula tue appetitus, ut eos colihere queas. Ne ergo concupiscas cibos ejus delictos (hos enim significat hebr. *מאמנותא* matamnotai), quia ipsi sunt panis mendacii, id est cibi mendaces et fallaces.

At cur mendaces? Primo, Isidorus Clarius: Cibi delicati, inquit, sunt mendaces, quia plerumque consistunt in rebus levibus et tenuissimi succi, qui gulam titillant et oblectant, sed comedentem non alunt, nec roborant; verus enim cibus est qui hominem alit et roborat, quales sunt cibi solidi, qui plus substantiæ habent, et minus saporis.

Secundo, Aben-Ezra: Sunt, inquit, panis mendacii, id est vi loquentis mendacia.

Tertio et genuine, deliciae principis vocantur panis mendacii, tum quia hominem etiam sobrium deliciosa sua illecebra illicunt et fallunt, ut plus comedat quam sanitas et sobrietas requirant, utque intemperatam se vinis delictis ingurgitet, fiatque temulentus et ebrius. Fallunt ergo, tum quia hominem inebriant et dementant; tum quia vinæ hæc fallunt bibentem, eumque loquentem, hilarem et garrulum efficiunt, ut in hilaritatem effusus secreta sua et aliena prodat, quibus non raro se et alios perdit. Addit Cajetanus mendaces dici mensas regias, quia principes sæpe ad epulum invitant, quos capere et occidere destinant, ut Aman ab epulis Assueri sublatus fuit in pabulum; et nostra memoria Dux Albanus principes nonnullos in Belgio ad solemne convivium invitavit, quos in eo captos jussu regis Philippi paulo post capite multavit. Dum ergo ad mensam a principe invitatus accumbis, cogita epulas ejus mendaces esse et insidiosas, ac tot gulæ tuæ gladios imminere, quot offeruntur deliciae. Cave ergo tibi a gula, a loquacitate, ab omni cætero periculo, tuisque rebus prudenter quoad potes prospice.

Quarto, noster Salazar hunc versum a precedenti disjungit, ac separatim constituit, sicque explicat: Carpit Salomon nimiam opum injuste partium appetitum, atque: « Ne desideres cibos ejus, » id est, ne concupiscas aut aspire ad nimiam illam divitiarum et deliciarum affluentiam, quæ gaudet ille « in quo est panis mendacii; » nam ejusmodi opes fallaces sunt et mendaces, atque adeo possidentem oculis deserunt, et ad alios migrant. Congruunt autem secundum hanc expositionem versus iste cum duobus seq.: « Noli laborare ut dileris, » etc. Et infra: « Ne erigas oculos tuos ad cæpes, » etc. Verum ex Hebræo liquet hunc versum pendere a precedenti; id enim inter alia arguit pronomen *ejus*, quod in Hebræo cum sit affirmum, non nisi præcedens, puta principem respicere potest. Rursus « deliciae » proprie non opes, sed escas delicatas significant. Denique de escis hic agi patet ex vers. 1 et 2.

Porro Septuaginta ex præcedenti versus repetunt *et si es insatiabilis* *hæc* *haec nephes*, id est *dominus anima*, vel, ut ipsi intelligunt, *habens animam*, id est animam concupiscentiam et gulam; unde vertunt, *si autem insatiabilis es, noli concupiscere escas ejus: hæc enim obtinent vitam falsam, q. d.* Esto sis insatiabilis et gulosissimus, noli tamen concupiscere epulas principis, quia ille vitam sæpe fallunt, et cum illis mors gluitur, quia, ut alia omittam, epule principum sæpe veneno inficiuntur: quæ de causa principes solent adhibere prægustatores, qui cibos prælibant, ut in eis venenum, si quod sit, se prodat, itaque ab eis abstineant et periculum declinent. Sic olim in Italia venenum propinabatur in vino Setino, quod delicatum est, idque in phiala aurea.

Moraliter, hic discit delicias omnesque Nujus mundi voluptates et pompas non esse veras, sed fallaces, idque multis de causis, ob quas hebraice vocantur *panis mendaciorum* in plurali; et latine *deliciae* vocantur, quia illicite, id est illicite illecebræ, ab illiciendo, id est fallendo et decipiendo. Præter enim causas jam dictas, primo, mentiuntur se habere veritatem voluptatis, cum ejus inanem duntaxat continent speciem et umbram; tenues enim sunt, viles, exiles, breves, quæ superficiem carnis et sensuum tantum titillant, at non penetrant interiora anime et cupiditatis, ut eam reficiant et satient. Vere Climachus apud Maximum, *serm.* 27: « Palato tenus, ait, percipitur ciborum voluptas, atque ibi terminum habet, ultra palatum non sentit discrimen eorum quæ ingeruntur, cum omnia deinde equaliter per naturam in fæctorem reducantur. » Ibidem S. Basilus: « Venter, ait, est peritidus mercator, penus nihil conservans, multarum rerum incommodum retinens, res autem ipsas non conservans. » Et Epictetus: « Cura ut te non cibi, qui in ventrem ingeruntur, alant, sed animi similia: illi enim in excrementa vertuntur, et similis perit laus eorum; animus autem a corpore se junctus, incorruptus perpetuo manet. »

Secundo, quia voluptates mox abeunt, et abeunt in dolores desinunt, ac tristitia aculeos menti eque ac corpori occupant, juxta illud: « Extrema gaudii luctus occupat, » *Proverb.* xiv, 13; creat enim nauseam stomachi, gravædinem capitis, vigiliæ, tormina, flatus, phlegmata, febres, ardores, calculum, pleuritides, apoplexias milleque alios morbos et ærumas. Unde *Ecclesi.* xxi, 23: « Vigilia, ait, cholera et tortura viro infrunito. » S. Gregorius Nazianzenus, *orat.* 38, delicias vocat pretiosum stercus: « Nec terra et mare, ait, pretiosum nobis stercus duo offerant: hoc enim honore delicias afficere soleo; at nos in sermone beneficium et in lege divina. » Idem nomen delictis indit S. Hieronymus. S. Gregorii Nazianzeni discipulus et assecta.

Præclare S. Chrysostomus, homil. 45 in *Matthæum*: « Delictis, ait, senectus citius surrepit, de-

Neis sensus obtunduntur, deliciis cogitatio retardatur, citius mens tenebris obducitur, corpus flaccidius, major stercoreis copia reconditur atque reponitur; ita ex inerti afflictorum acervo, navigio nimium oneribus oppresso, crebra contingunt naufragia: quid enim? respondeo, queso, ita corpus pingue efflicere studes? an ut te ad immolandum ducamus, an ut immolatum monstrum apponamus? aves certe pingues ad sanierem dietam inutiles sunt. » Idem, homil. 88 in *Matthæum*: « Quid deliciarum fœditas mali non inducit? sues ex hominibus facit; imo vero etiam multo majores: his enim in luto volvitur, et stercore nutritur; hic vero abominabilem magis sibi mensam construit, iniquas commixtiones excogitat: hic nullo certe a demoniaco discrimine separatur; imprudens et furiosus pariter est: et demonia quidem miseratur; hunc vero aversumur et odimus, quia sponte sibi furorem attrahit, et os, oculos, aures et cœtera simpliciter sensuum instrumenta amarissimas voluptatis conficit cloacas. »

Idem, hom. 43 in epist. I ad *Timothæum*, explicans illud cap. v: *Vivens in deliciis mortuus est*: « Vivit enim, ait, solummodo ventri (gulosus), cæteris sensibus mortuus est, neque aspiciat quæ aspicienda, neque audit quæ necessario audire convenit, neque loquitur quæ loqui oportet. Quem admodum mortuus quispiam in lecto jacens, complexis palpebris clausisque luminibus, nullum omnino sensum habet, ita et hic, imo longe deterius hic quam ille affectus est; ille enim bona æque atque mala non sentit, hic autem malorum tantum amittit sensum, nihilque boni penitus sentit. »

Audi et B. Laurentium Justinianum in *Ligone vita*, tract. *De Paupertate*, cap. III: « Si pecuniam congregare conaberis, ait, eripies habenti, aut cupiditatibus laceraberis; si dignitatibus fulgeris, danti supplicabis, et qui prore cæteros capis, poscendi humilitate embescens; si potentiam desideras, subjectorum insidiis obnoxius periculosisque subjacebis; si gloriam appetis, per aspera queque distractus quietus et securus esse desides; si voluptuosam vitam eligis, quis non aspiciat atque abijciat vilissimam fragillissimamque rei, corporis scilicet, servus esse? »

Tertio, quia inter epulas, soluta lingua, nulla a convivis dicuntur mendacis, adulationes, hypocrises, fraudes, etc. Quæ de causa S. Augustinus ad mensam lectionem et disputationem exhortabat, ut noxias fabulas et detractiones excluderet; imo nunquam ad convivia accedebat, celo invitaretur, secutus exemplum S. Ambrosii, ut refert Possidonius in ejus Vita.

Quarto, quia invitans sæpe mentitur amorem, cum in corde tegat odium vel similem pravum affectum. Fere enim invitat alios, non ad ipsum, sed ad suum commodum, ut eos sibi obliget, ab eisque aliquid, quod optat, impetret;

imo suspectos vel inimicos invitat, ut in vino eorum consilia expiscetur, aut ut in sceleris societatem pertrahat, aut ut in nocent et ledat vel in fama, vel in sanitate et vita. Plura de deliciarum fallacia et fragillitatis commodis dixi *Daniel. I. 10*. Vide et S. Hieronymum, lib. II *Contra Jovinianum*, fusa in deliciosos et gulones delorantem.

4. *NOLI LABORARE UT DITERIS: SED PRUDENTIA TE PONE MODUM.* — Gnome hæc facilis est: velat enim nimium discedendi studium nimiamque opum cupiditatem, q. d. Noli te cruciare et fatigare ut aurum auro, opes opibus aggere, et sine fine accumulare satagas; hoc enim est vitium avaritiæ, et jugis anime avare cruciatus, qui sæpe hominem adigit ad usuras, fraudes aliasque illicitas artes, ut per fas et nefas divitias in immensum coarcevat quibus animam suam perdat ignemque in gehennam. « Sed prudentia te pone modum. » Prudentia proprie dicte modus non nequit, cum ipsa sit modus virtutum omnium; ipsa enim est virtus in medio recte rationis librata, cæterasque virtutes omnes librans et dirigens. Per prudentiam ergo hic solertiam, industriam et providentiam ad parandas opes intellige, ut patet ex hebreo *יִבְרָא בִּיבְרָא*, id est *intelligentia*. Et ex vers. sequenti: « Ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere. » Unde Aben-Ezra: « Absine, ait, a prudentia quæ ad divitias comparandas utilis, quæ est prudentia, id est solertia avarorum. »

Sensus ergo est, q. d. Noli nimis esse solers, industrius et providus ad querendas rationes lucrandi et modos discedendi; sed hinc tue industriæ pone modum, quem vera prudentia dicat, ut scilicet non plus opum velis coarcevat, etiam justis licitisque modis, quam ad tuum tuæque familiae usum statumque requiritur. Quorsum enim corrogabis opes, quas in arcis cellisque recondas, nulli usui futuras, nisi, ut ab erugine lineisque rodentur et consumantur?

Alii exponunt, q. d. Noli desiderare opes impossibiles vel illicitas, sed divitiis tuis pone modum prudentia, in casu genitivo, ut scilicet modus, quem prudentia suggerit, moderetur tuum discedendi studium tuasque divitias. Ita explicat S. Thomas, II-II, *Quest. CLXX, art. 4, ad 3*: « Si significatur, ait, non quod ipsa prudentia sit moderanda, sed quia secundum prudentiam est aliquis modus imponendus. » Modus autem hic est, ut non pares opes nisi licitis justisque artibus easque moderatas, que sufficiunt ad honeste vivendum. Hic sensus apte coheret versui seq.: « Ne erigas oculos tuos ad opes, quas habere non potes. » Hebræa ad verbum habent: « Non labores ad discedendum; ab intelligentia tua cessa. » Quæ verba, quia generalia et limitata, varie limitari et ad varios particulares sensus derivari queunt; omnes tamen eodem tenore dicuntur, et in unum coeunt.

Primo igitur Pagninus vertit, ne labores ut dicitur, ne ab intelligentia tua desinas, q. d. Noli ut

labere opibus ne opum cupido tibi intelligentiam, id est sanam mentem et sapientiam eripiat. Sic et R. Levi: Cum, inquit, ea adeptus fueris, quæ tibi satis sint, ne de facultatibus coarcevandis amplius tempus; id enim te a sapientia longe arceat, cum tempus in divitiis cumulandis insumas, diverso prorsus fine ab eo qui proponendus sit in facultatibus comparandis; nam ideo ille parantur, ut mortali sint adimento, quo curis omnibus solutus totus investigationi sapientiæ et prudentiæ vacare possit.

Secundo, Cajetanus, ne labores ad discedendum, et ab intelligentia tua cessa; hoc est, inquit, non sat est ut supersedeas labore ad parandas opes, sed insuper ab opum cogitatione et amore intelligentiam et mentem tuam avoca, ut de his ne cogites quidem. Sic enim poteris mente quietata et serena, itaque fructuose vacare studio sapientiæ et virtutis.

Tertio, Aquila vertit, noli laborare ut dicescas ab intelligentia tua, q. d. Ne labores aggerere opes, quia quantasumque aggereris, non eris reipsa dives, sed tantum dives « in intelligentia, » id est in opinione et æstimatione tua: nam reipsa eris pauper, cum quo plura aggereris, eo plura aggerere desiderabis: nam

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Pauper autem est, qui satis non est contentus, sed plura semper desiderat, et velut famelicus esurit sitilique. Alii explicant, « ab intelligentia, » id est sine intelligentia tua, q. d. Noli velle discedere sine ratione et labore per meram fortunam, per usuram, per rapinam; sed satage discedere per intelligentiam, id est per industriam tuam: hoc enim licitum et honestum, prius vero illicitum et injustum est.

Quarto, Chaldaeus vertit, ne accedas ad divitem, sed in intelligentia tua recede ab eo, q. d. Noli convivere cum divitibus, cum iisque splendide vivere et incedere cum multo famulatu, equis et rhedis: sic enim opes tuas profundes et ad paupertatem redigeris; sed sequare dictamen prudentiæ, ut ab eis te separes, ac separatus privatum sobrie et parce vivas: sic enim quietus ages, et res tuas angelis, Syrus vero vertit, ne appropinques diviti, sed sapienter ad illum accede, q. d. Noli esse familiaris diviti, ne tua cum eo consumas; sed tamen subinde, ubi illius ope, mutuo auxilio opus habes, ad illum prudenter accede, ut tibi opituletur et beneficiat.

Quinto, Septuaginta vertunt, ne extendas te, cum sis pauper, ad divitem; tua autem consideratione abstine; Computrensus et Regia, ne contendas, cum sis pauper, cum divite; clare Auctor *Catena Græc.*, si pauper fueris, ne cum divite contendas; verum prudentia tua usus ab ejusmodi contentione abstinere; *Itaque* enim Græcis idem est quod cogitatio, intentio, sententia, Item prudentia, sensus, intelligentia, etc. Sunt nonnulli pauperes, sed superbi, qui

imprudenter volunt se æquare divitibus, cum iisque certare in splendore vitæ, vestitus, familiaris, suppellectilibus cæterumque rerum. Hos redarguit hic Salomon, tum quia supra vires et facultates se extendunt, pluraque expendant quam habeant: quare perinde faciunt ac si puer parvulus vellet se coextendere et æquare viro grandi; tum quia immodice sumptu sese et familiam illico exhauriunt, et ad pauperiem redigunt, quæ mera est imprudentia et fatuitas; nam, ut ait S. Chrysostomus, hom. *Quod nemo leditur nisi a seipso*: « Pauperes, dum cupiunt divitibus exequari, insanabilem rabiem patiuntur, insaniant, furunt; nam idem morbus diversos singulis generat languores. »

Mystice Auctor *Catena Græcorum*: Condemnata hic, inquit, eos manifeste qui divina mysteria æque se explorata habere arbitrantur, atque Deus ipse. Pauper enim secundum se est omnis omnino homo; solus autem Deus absolute dives est. Ne ergo Dei mysteria quæ ratione pervestigari plane non possunt, mente tua rimari frustra cõdenderis. R. Salomon vero sic, q. d. « Ne valde sollicitus sis de doctrina augenda, transcursum et desultorie rebus colligendis, et voraci lectione; nam tandem hæc omnia oblivioni trades. » Sicut enim cibus non masticatus devorando transglutitur, ac indigestus sæpe emittitur: sic qui multis celeriter obiterque legendo transcurrunt, et quasi devorant, hi parum retinent et eorum quæ leguntur illico obliviscuntur.

Rursus hanc gnomen applices iis qui supra vires jejumare, orare, corpus affligere, laborare satagunt, ut in sanctitate et virtutibus emineant, atque sanctos Anachoretas, Martyres, quin et Apostolos adæquent. Quia in re arrogantes et stolidi sunt: perdunt enim sanitatem corporis, nec sanctitatem mentis assequuntur. Sanctum quidem est illud: « Metire te pede magnorum virorum, » sed intra limites tue nature et gratiæ tibi a Deo destinatæ; nam sanctum æque ac prudens est illud: « Metire te tuo pede: Ne stator ultra crepidam: Nature sequitur semina quisque sive: Noli altum sapere, sed time: quare in magnis et voluisse sat est. » Esto enim coneris extremis viribus, nunquam ad sanctitatem B. Virginis, vel S. Pauli, aut S. Laurentii, aut S. Francisco pertingens, quia Deus longe majorem eis dedit gratiam quam tibi. Unde S. Paulus carpens pseudo-apostolos, qui se Apostolis veris æquabant, imo anteponebant, II *Cor. X, 12*: « Non enim audemus, ait, inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant; sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, et comparantes nosmetipsos nobis. Nos autem non in immensum glorificabimur, sed secundum mensuram regulæ, quæ mensas est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos. Non enim quasi non pertingentes ad vos superextendimus nos; usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi. » Ubi pro superexten-

dimus, in Graeco est verbum *ὑπερβαίνω*, quod congruit cum nostro *περὶ τὸν οὐρανόν* hoc loco. Et rursum, Rom. XII, 3: «Dico non plus sapere quam oportet sapere, eed sapere ad sobrietatem, et unicutique sicut Deus divisit mensuram fidei.» Unde sequitur:

5. NE ERIGAS OCULOS TUOS AD OPES QUAS NON POTES HABERE; QUIA FACIUNT SIBI PENNAS QUASI AQUILAE, ET VOLABUNT IN COELUM. — Hebraice, *nam avolare facies oculos tuos in eo*, id est ad eum (puta *עַשׂר* *oscer*, id est opes, quod facile latet in *וְעַשׂר* *hascir*, id est *ditescas*, de quo versu praecedenti: *oscer* enim Hebraeis est masculinum, sicut Latinis est *Plutus*, id est opes), et non ipse; quia *faciendo faciet sibi alas, sicut aquila volabit in caelum* (1). R. Salomon *in eo* refert ad laborem et studium ditescendi, de quo praecessit, *q. d.* Si momento oculos deflectas, illosque claudas, studium illud evanescit, tum quia mens et appetitus hominis est inconstans et volubilis, tum quia labor et angor comparandi opes homini est molestus, eumque discurat: illum ergo sentiens, cito deponit et abiicit.

Jam *וְעַשׂר* *veenenu*, id est et non ipse, dupliciter accipi potest: primo, *q. d.* Cum ipse, scilicet *Plutus* (id est opes) non sint, vel non existant; secundo, *q. d.* Et non ipse, scilicet est in tuo jure vel potestate, hoc est, ut vertit Nosler, «quas non potes habere.» Igitur

Primo, hae gnome accipi potest de opibus jam parvis et possessis, ut earum inconstantiam et fugacitatem significet, *q. d.* Ne oculos, mentem et cor defigas in tuis opibus, quia eas diu non potes habere; fugaces enim sunt, et illico ab uno in alium devolant instar aquilarum, quae a terra avolant in caelum; *in eo* enim habere sumitur in actu perfecto pro *habitu retinere et firmiter possidere*. Hoc significat hebraicum *veenenu*, id est et non ipse, *q. d.* *Plutus* non habet stabilem existentiam, consistentiam et constantiam; sed instar avis inquietae, vagae et fugacis transit et avolat, ut amplius non appareat nec esse videatur. Unde *Tigurina* vertit, *nam intendes oculos tuos in id quod mox non est? Sumunt enim sibi alas divitiae, et velut aquila in aera volant; Vatablus, an concitatus oculos tuos in eas, cum nulla sint? Quotiam parvulo parabant sibi alas et volabant in caelum; Chaldaeus, si altigaveris oculos tuos in eum, non comparabit tibi; Syrus, si faceris oculos tuos in illo, non apparebit tibi.*

De fugacitate divitarum vide S. Chrysostomum, hom. 1 in *Genesis*, cujus verba recitavi *Amos* vi, 5, ad illud juxta Septuaginta: *Sicut stantia putaverunt, et non sicut fugientia*. Et hom. aurea in *Eutropio*, cujus exordium est: «Vanitas vanitatum, et

(1) Vel, et *ketib* retineas, *nam volabit oculus tuus in illud, et evanescit*, quum evanescat, i. e. num in divitiis aride oculos conjicies, quum subito evanescent? *nam facit sibi alas, aquilae instar et avium caeli, nam velut alis sibi facis avium instar in auras avolabant divitiae.*

omnia vanitas, » ubi ad vivum ob oculos ponit opum omniumque mundi pompam vanitatem et fugacitatem: exstat sub finem tom. V. Et hom. 11 in 1 *epist. ad Corinth.*, ubi divitias comparat servo fugitivo et perfido.

Porro hae fugacitas opum apta comparatur aquilae in caelum evolanti. *Aquila* enim adeo alte volat, ut non tantum hominum, sed et avium caeterarum aspectum fugiat; longe enim caeteris omnibus supervolat, ut a nemine capi, sed omnes capere et praedari possit: ita quantumcumque opes capere coneris, illae velut aquilae evolant altissime, et non tantum manus factumque, sed et aspectum tuum fugient.

Secundo, simplicius et aptius *Baynus*, *Jansensus* et alii hanc gnomen referunt ad opes non jam parvas, sed parandas, quae vires nostras superant, *q. d.* Noli corde concupiscere et oculis sequi opes, quae tuas vires et facultates superant, sive quas tua industria comparare non potes; quia si illas sequaris, illae velut aquilae evolant in caelum, ut eas asequi nequeas. *Emphasis* est in Hebraeo: *Num avolare facies oculos tuos, q. d.* Opum nimiarum et impossibilium cupido est merus oculorum mentisque volatus, imo avolatus: facit enim ut mens a se avolet ad id quod assecutu est impossibile; oculi enim talium volando certare volunt cum volatu aquilarum, sed vineuntur: nam aquilae ita alte volant, ut omnem oculorum aciem igitur effugiant.

Rursum, esto oculis opes instar aquilarum assequerere, an ideo eas manu prehenderes et tui juris efficeres? utique non: non enim magis eas occupares quam aquilas volantes, quas oculis sequens tui juris efficis. Docet ergo hae gnome cavendum esse ab avaritia et concupiscentia oculorum, et moderandum esse studium se ditandi juxta sortem, artem et industriam a Deo datam; si enim modum hunc excesserimus, frustra Deo adversante laborabimus. *Salomonem* secutus *Siracides*, cap. XI, 10, pari modo a nimio opum studio avocatur: «Si enim, ait, secutus fueris, non apprehendes, etc.; est homo laborans et festinans, et dolens impius, et tanto magis non abundabit.» Vide tibi dicta.

Porro *in* *quas habere non potes* dupliciter accipi potest: primo, *q. d.* Quas physice obtinere nequis, quia tuas vires et facultates transcendunt; secundo, *q. d.* Quas ethice, id est licite et bona conscientia obtinere nequis, ut sensus sit: Noli per usuras, fraudes, injustos contractus aspirare ad opes illicitas; illas enim bona mente et fide obtinere vel retinere nequis: quare justo Dei judicio juste illa a te, velut ab injusto invasore, vel per assessore, aufugient et avolabunt. Huc *laet* illud *Catonis*:

Quod potes, id tentas; operis ne pondere pressus Succumbat labor et frustra tenata reliquas.

Est prosopopoeia: opes enim hic inducuntur quasi aves et aquilae, quae alae sibi faciunt, qui

hinc se ab avaris se persequentibus proripiunt et longissime avolant. Recte autem opes aquilis comparantur: primo quia acuta et robore, et volatu, et predatione caeteras aves excellit, ut nullae sibi supervolare permittat, omnibus supero, nulli interior, ut omnes praedetur, ipsa vero nulli sit praeda: pari modo opes impossibiles vel illicitae superant omne avari studium et conatum, ut ab eo se rapi praedarique non sinant, sed potius eum praedentur, aliorumque rapinae et praede expotant. Vere *Apuleius* in *Florida*, lib. 1: «Cum nubium tenuis, ait, sese aquila exultit, nutu elementi levorsum vel dextrorsum tanta mole corporis labitur, velificatas alas, quo libuit, advertens modico caudae gubernaculo, inde cuncta despleiens; ibidem penarum eminus indefesso renigio, ac paulisper confabundo volatu pene eodem loco pendula circumtinetur, et quaerit quorsum potissimum in praedam superne sese ruit fulminis vice.»

Secundo, aquilae volant celerissime, ac cum in terra pabulum ceperint, illico in caelum avolant: sic et opes, praesertim impossibiles et illicitae, et ubi exiguum sui potius spem ostenderint, eaque inaniter avarum et stolidum lactarint, illico avolant. Aquila, ait *Aldrovandus*, fortissima et pernicissima, pennas habet firmitate ac duritie insigni; sola inter aves recta via, non oblique, ut caeterae aves, fertur sursum. Hinc sub pedibus fert fulmen, quasi Jovis: nam «fulmina sub Jove sunt;» fulmen autem ejus volatus celeritatem, vim impetumque notat. Sicut ergo nulla avis audent invadere aquilam, sed ipsa caeteras invadit et sternit: sic vir prudens non persequitur opes, quae suam sortem et industriam superant, ne modicas quas habet frustra insumat et prodigat, sed eas quae sibi commensae sunt, quasque sua industria et labore assequi potest. Quare sicut stolidus esset falco, vel accipiter, si prosequeretur aquilam, quia ab aquila sterneretur et necaretur: sic stolidi sunt, qui opes suas fortunam transcendentes sectantur, quia non tantum illas non assequuntur, sed et proprias perdunt, dum minores majoribus in praedam cedunt, uti experientia constat.

Tertio, aquilae volant altissime: sic et opes omnem oculorum avari aciem cogitationemque eludunt et effugiunt. Aquila, inquit *Aldrovandus*, magnas habet alas, *Ezech.* XVII, 3 et 7; alte volat, juxta illud *Poetae*:

Ille etiam sublimis volans caeloque propinquans,

velut caetpeta, atque ardentis solis radios fixe intuetur, vidum in sublimi petra reponit, ne calidus raptor prope quod accedat. Rursum aquila, quia sicca et calida, ingeniosa est, sagax, solers, astuta. Hinc a *Poeta* dicitur Jovis ales *Jovem* comitari, ut pavo *Junonem*; Jovi neclat afferre, imo Jovem ferre. Hac de causa nonnulli olim aquilae divinos honores deferebant, tanquam

sub ejus specie Jovem venerantes. Unde *Martialis*, lib. V *Epigram.*:

Dic mihi quem portes, volocrum regina? Tonantem.
Nulla manu quare fulmina gestat? amat

Hinc *Jupiter* et dedisse dicitur dominium avium, ut earum sit rex vel regina: hinc et aquila biceps insigne est imperii et imperatoris universi. Quocirca *Pyrrhus* rex a militibus acclamatus aquila: «Aquila, inquit, sum qui vestris armis quasi peninis sublevor.» Sic prorsus opes impossibiles et illicitae altissime ab avaro avolant, velut aquila ab aucupe.

Quarto, pennae aquilae mixtae pennis anserum aliarumque avium eas exterunt, arefaciunt et consumunt: sic et opes inique et male parae reliquas aequas justaque partas devorant et absumunt. Id de pennis aquilae dicit *Plinius*, lib. X, cap. III, *Albertus Magnus*, *Aldrovandus*, *Gesnerus* in *Aquila*. Quocirca *Aegyptii* perniciosam potentiam per aquilarum pennas designabant. Audi *Pierium*, *hierogl.* 19, cap. XI: *Sacerdotes Aegyptii* potentiam ejuspiam, quae sociis et amicis omnibus perniciose esset, per aquilae pennas significabant. Hujusmodi siquidem ea vis est, ut aliarum avium plumas, si commisceantur, intertere et quodam modo devorare videantur, quod et in tergoribus pantherae atque hyenee identidem fieri comperit est; pantherinum quippe tergus hyene cedere suo loco diximus. Eandem inter juglandem et quereum antipathiam esse scribit *Plinius*, tanto quidem naturae dissidio, ut, si quereus juxta nucem juglandem sata sit, prorsus emoriatur. Est et illud huic miraculo perquam simile, quod de cardamo fertur. Ovis id apud Persas usitatissimum, cujus natura est humorem omnem terrae ad se ita attrahere, ut reliquae circumpullulantes herbae cogantur arecere: de quo proverbium est apud *Arthropanem*. Id alio vocabulo *scaphon* vocant, liberis est *Bioscoridi*, *Aegyptiis* semeth, *nacturium* Romanis. Causam vero super aquilae pennis philosophi commentantur, quod, cum avis ipsa sit omnibus aliis in fensa, derivetur vis ipsa animalis in res quoque ejus inimices per sympathiam contugionem. Alii pestiferam malevolentiam vim quamdam inesse alii deprhendere, propter quam tacta ab ea facile computrescant; indicio esse reliquias ejus hesternas neque ab ea ipsa, neque ab alio quopiam animalium repelli. Pernare vero contagionem eam etiam in pennas, quae alienas juxta se positas adungere propemodum pro comperito traduntur. Ita ejus qui rerum summa potestatis, regestas fulgore suo reliquos obscurat, et veluti micantissimum solis jubar ubi exortum fuerit, lucem omnibus stellis intercepti. Obijcunt alii hoc in multorum principum tyrannidem et rapacitatem, quibus non sine rurem tuarum jactura per se adhaerere: quomodo enim autem quispiam acceperit, natura hoc comparatum, ut debito a

a validioribus absumantur. Hec Pierius; eadem ad verbum habet Aldrovandus in *Aquila*.

Denique Septuaginta, Chaldaeus et Syrus hunc versum praecedenti necant, ut omnia a vers. 1 hucusque significant vitanda esse convivia et consortia praecipuum et divitum. Igitur *in eo vel in illum*, quod est in Hebraeo, referunt ad divitem vel principem; sic enim habet Septuaginta, *si intuleris oculos in eum* (principem, vel divitem), *insuper apparebit; parata enim sunt ei cibus, et revertitur in domum praesidis vel praefecti sui, q. d. Si spes tuas defigas in potente vel divite, falleris: nam ipse, ubi maxime eo opus habebis, se subducet, et te relicto ad suos, v. g. ad suum praesidem, vel praefectum se recipiet. Aut per praesidem accipe Deum, qui omnibus potentibus dominatur et praesidet, q. d. Noli sperare in potente, quia brevi morietur, nec apparebit; vita enim animae hominum praesertim potentum alata est, et cito avolat ad vitam mortisque praesidem Deum, ut ea venit iudici sistatur, pro meritis vel cuncto, vel gehennae adjudicantia. Huc facit illud *Ecdi. x, 11*: « Omnis potentatus vita brevis. » Porro S. Hieronymus in cap. xvii *Ezech.* et Septuaginta sic legit: « In bonam, inquit, partem de aquila dicitur, quod justus dives effectus faciat sibi alas sicut aquila, ut possit reverti in domum praecessoris sui. Et in *Isaie* cap. x. scriptum est, quod justus pennis affortat sicut aquila, currant, et non lassentur, ambulent, et non esuriant. » Similia habet in cap. i *Sophonie*, ubi tamen pro praecessoris minus recte laetatur *pro eptoris*.*

Chaldaeus sic habet: *Si alligaveris oculos tuos in eum* (divitem, qui praecessit), *non comparebit tibi; quoniam faciens faciet sibi alas, sicut aquila que volat in caelum, q. d. Si spem tuam alliges diviti, ille ubi te ad miseriam redactum viderit, velut huius afflictum despiciet, ac celsitudinem suam repetens ad suos divites avolabit: sicut aquila ubi in terram se demisit, modice ibi consistens escamque sumens, ea sumpta, illico in caelum revolat.*

Anagogice Boda: « Ne erigas, ait, mentem ad perscrutanda divinitatis arcana, que penetrare non potes: haec enim celestibus solum ayibus patent, » puta Angelis et Beatis; hi enim sunt aquilae, quae suis meritis velut alis in caelum evolarunt, juxta illud *Job xxxix*: « Numquid ad praecipuum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum suum? » Ubi S. Gregorius, lib. IX *Moral.* cap. xvi, per aquilam accipit Sanctos rumque sublimitatem et contemplationem. Item per rumbam videt praei Romanum, qui in sinu Imperatorum apothosis, ex pyra, in qua comburebant eorum cadavera, emittebant aquilam, quasi illa animam Imperatorum volando sursum ferret in caelum, teste Herodiano, lib. IV. Unde Dion, lib. LVI: Aquila, ait, animam Augusti in pyra extulit in caelum.

Tropologie, ne aspiras ad officia et virtutes tuo

statu et gradu celsiores; haec enim avolabunt a te: v. g. pauper es, noli nimis esse liberalis in erogando, ne te depauperes, et nihil amplius erogare queas; esto liberalis affectu, ubi nequis effectus; vocatus es ad sortem Marthe, noli aspirare ad sortem Magdalene; opifex vel agricola es, noli aspirare ad statum nobilis vel doctoris; Grammaticus aut Rhetor es, noli te venditare aut proponere Philosopho, vel Theologo; Religiosus es, noli affectare Pastorum vel Episcopatum; subditus es, noli ambire Rectoratum: honor enim velut aquila fugit sequentes, sequitur fugientes.

Huc facit apologus cameli apud Festum Avianum, *fabul. 8*, et alios: « Camelus enim, sui penitens, querebatur tauros insignes ire geminis cornibus, se inernam obiectum ceteris animalibus; orat Jovan. sibi donari cornua. Ridet Jupiter stultitiam cameli, nec modo votum negat, verum auriculas belluae decurrit. » A fabulatio: « Sit quisque fortuna contentus sua, etenim multi fortunam meliorem secuti, incurere peiorem. » Sic qui sectantur opes nimias vel illicitas, perdit modicos et proprias. Camelus enim merchus onustus divitis et divitiarum est symbolum; unde illud Christi: « Facilis est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum, » *Math. xix, 24*. Et sicut camelus non potest sequi aquilas, sic nec avarus opes immodicas. Unde *Egyptii*, inquit Horus Apollo, lib. II, rap. c. hominem tardum et segnem representant per camelum: « Hic enim solus ex omnibus animalibus erus inter eundem inflectit; unde et appellationem nactus est, cum graeco *καμηλοει*, quasi *καμηλοει*, a currum inflexione dictus videatur. » Sapienter Ovidius, IV *Trist.*:

Crede mihi, bene qui laetit, bene vixit, et intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Memorable est exemplum in *Vitis Patrum* de Joanne Parvo, hic enim cum, relicto socio Anachoreta, solus vivere vellet sine cibo labore suo parvo, in jugi contemplatione instar Angeli, post paucos dies famere et egere cepit; unde noctu rediens ad socium, pulsando ostium ab eo audit: « Joannes cibo non eget, quia factus est Angelus; » quare totam noctem sub dio in fame et frigore peregit; mane a socio intromissus et increpitus, respicit didicisse laborem, et labore sibi cibum parare. Ex *talibus* eo elegans carmen Fulberti Carnotensis in *saep. Epistolaram*, cuius haec est clausula: « Cum Angelus esse non potuit, vir bonus esse didicit. » Qui ergo nequit esse Anachoreta, sit bonus Crenopita; qui nequit esse Clericus, bonus sit laicus; multi enim in conjugio salvantur, qui in clericatu et celibatu damnantur.

Prudenter Plato in *Phaedone*: « Nulli homini, ait, fas est discedere ab eo munere, quod ei Deus imperavit. » Et Plotinaeus in *Praxaf. Almagesti*:

« insipiens est, ait, qui sui ignorat quantitatem. Qui scientiam suam ultra astutiam, quae in ipso est, extendit, est sicut pastor debilis cum multis ovibus quas pascere et regere nequit. » Divina *Povle* cap. iii, 22: « Alliora te, ait, ne quiescis, et fortiora te ne scrutatus fueris. »

Rursus tropologie sic exponas, q. d. Cum oculi carnis et concupiscentiae avolant ad suas cupidines, quas licite habere non potes; tu ab illis mente ad Deum et caelum instar aquilae avola. Unde B. Gregorius Nazianzenus, Iambico 3 ad *Selaicam*, sic canit:

Statim atque vitium noveris, celer avola
Mentis volata, nil enim periculos.

6, 7 et 8. NE COMEDAS CUM HOMINE INVIDO, ET NE DERIDERIS CIBOS EJUS; QUONIAM IN SIMILITUDINE ABOLI ET CONJECTORIS, ESTINAT QUOD IGNORAT. COMEDE ET BIBE, DICIT TIBI: ET MENS EJUS NON EST TECUM. CIBOS QUOS COMEDERAS, EVOMES; ET PERDES PULCHROS SERMONES TUOS. — Hebraice, *ne comedas panem mali oculi; et ne concupiscas epulas ejus, quoniam sicut astinavit in anima sua, sic ipse, scilicet judicat et loquitur, vel sic ipsum, scilicet esse censet et judicat, q. d. Quod ipse imaginatur illi esse vel fore: qua in re saepe errat et fallitur. Melancholici enim, invidi et similes, qui corruptam habent phantasiam, multa tristitia, suspiciosa, exoticia, peregrina, horrida, timida et anxiosa sibi fingunt et imaginantur, quae a parte rei non existunt, sed tantum in falsa eorum imaginatione. Unde hydrophobis et vertiginosis, quibus omnia gyrari videntur, dicimus: « Ne metas, domus non gyrat, sed cerebrum tuum gyrat; gyrus non est in re, sed in phantasia tua. » Quocirca Noster apte clareque vertit, *quoniam in similitudine aboli et conjectoris astimat quod ignorat*. Hebraice est *שער* *sear*, quod per *ש* et *ר* multa significat: primo, cogitare, astimare, conjectare; secundo, horrore et horripillare; tertio, spectrum, vel quid terribile et horrendum; quarto, portam; quinto, mensuram et mensurare, q. d. Avarus et sordidus praescribit in mensa exiguum mensuram; si quam quis edendo vel bibendo excedat, aegre fert, etiamsi exterius dicat: Comede, bibe. Aut, quasi ficta: Avarus mensurat ac numeral id quod quisque edit aut bibit, imo quasi singulos bolos computat. Ita Isidorus Clarius.*

Hinc varietas mira versionum; Cajetanus etiam vertit, *quia sicut amaritudo in anima ejus, sic ipse, id est, ait, sicut amaritudo occultatur, sic occultat ipse se tibi*; Tigurina, *nam intus in animo tuo mentitur, et illic faciens dicit tibi: Ede et bibe; cor autem habet, miramur: » Comede et bibe, dicit tibi; at cor illius non est tecum; » Chaldaeus, *ne comedas cum eo qui habet oculos nequam, quoniam sicut porta erigitur, sic elevatur in anima sua; Septuaginta, ne**

comes cum viro invidio, neque concupiscas illius escas; sicut enim si quis deglutiat pilum, sic comedit et bibit; Symmachus, sicut conjectans in animo suo, sic comedit et bibit; Syrus, ne vesaris cum homine guloso, quia sicut vir deglutit piceam, sic manducas et bibis cum eo, et cor ejus non est tecum; Aben-Ezra, velut vir qui animo destinet suo versuque cogitationem de te, ita alloquendo: Comede et bibe, ita se geret ille; alii, sicut spectrum fuit in anima, ita ipse est, dicit: Comede, etc. (1).

Panis mali oculo est panis avari, idcirco sordi invidi et maligni, qui scilicet malignis oculis hilariter comedentem intuetur; veretur enim nimis multa consumas, eumque sua annona privas et quasi depauperes. Ita Aben-Ezra, R. Levi et B. Salomon, qui sic explicat: Avaro grave est et acerbum si cibus illius vesaris, perinde ac si ejusdem ori amarissimum fel instillares: vox enim *sear* significat ficus praecox amara, *Jerem.* cap. xxxi, 17. Haec ille. Syrus per *mali oculo*, accipit gulosum; hic enim maligne aspiciet cibum, utpote quos gulose vorare, perdere et prodigere cogitet. Alii per *mali oculo*, accipiunt dolosum et multosum, qui noxia tibi molitur, ac, si possit, cibos veneno inficit, ut te perimat. Unde Chaldaeus vertit, *cor ejus dolosum est apud te*. Hinc Cajetanus per *mali oculo*, accipit eum qui bene dicta, vel facta male interpretatur, et in malum convertit. Plures aptius ex Septuaginta et Chaldaeo per *mali oculo* accipiunt invidum, qui invidet felicitati aliorum, juxta illud Christi: « An oculus tuus nequam (id est invidus) est, quia ego bonus sum? » *Math. xx, 15*. Sic sensus erit, q. d. Ne comedas cum eo qui tibi invidet, quia, licet amicum se simulat teque invitet, dicendo: Comede et bibe; tamen quia in corde te odit, hinc facta et periculosa est ejus invitatio. Periculum enim est ne cibum vel potum veneno inficiat, eoque te interficiat, aut ne cibo potuque te obruat in tuum dedecus et perniciem, ut scilicet secreta tua prodas, vel aliquid liberius aut inconditius dicas vel facias, quo tibi noxam et probrum crees.

Unde mystice per invidum nonnulli accipiunt diabolum, nostrae salutis invidentem, qui, etsi favore nobis videatur, dum ad mundi voluptates nos invitat, animo tamen est a nostra felicitate alieno: proutdemonstrat non desiderare ex cibus ejus, hoc est ex voluptatibus hujus mundi, ad quas trahit: quod si fecerimus, evomendum aliquando erit quod sumpsimus, sive nunc

(1) Vers. 7. שער verbi primaris significatio est *fidi*, *cauti*; hinc *astimavit*: verba enim finiendo ad iudicandum potestatem transferuntur; sensusque est, *nam sicut in anima sua astimat, cogitat, ita est, non qualis simulata humanitate videri vult. Maurore שער significatio idem est ac שער, horrat; alie horridus, factus, sordidus, libidinosus; sensusque est, nam ut sordidus est in animo suo, sic est, q. d. Noli eum invitante astimare ex benignis quibus utitur verbis, nam ut intus liberalis est, sic est.*